

УДК: 377/378:374.7

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ У ПРОФЕСІЙНОМУ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА

О. Ю. Чугай

*м. Київ, Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут»*

OChugai@meta.ua

У статті розглядаються особливості дистанційного навчання, його переваги та недоліки на прикладі програм професійного розвитку МООС (Massive Open Online Course), E-Teacher та Cambridge English Teacher. Програми МООС є безкоштовними, відкритими для всіх бажаючих, вони охоплюють різні сфери – від природознавчих наук до навчання письма. Крім безпосередньої участі у дистанційному навчанні, викладачі можуть стати модераторами форуму та збагатити свій досвід. Для отримання сертифікату достатньо виконати половину обсягу завдань та написати есе. З метою популяризації курсів за сприянням американських посольств проводяться семінари в різних країнах світу. На відміну від МООС, програма E-Teacher Scholarship вузькоспеціалізована, доступ до неї обмежений, можна вибрати один з семи курсів, що триває 10 тижнів. Учасники навчання знаходять однодумців та працюють в групах, що дає можливість налагодити професійні контакти з колегами з різних країн. Умовами програми є виконання 70% обсягу завдань та два проекти. Програми дистанційного навчання Cambridge English Teacher, що є платними та призначені для викладачів англійської мови, пропонують 23 курси на вибір, тривалість навчання – один рік. Передбачається засвоєння теоретичного матеріалу та перевірка розуміння, перегляд відео, виконання завдань зі своїми студентами, проведення опитувань та написання рефлексивних роздумів. Викладачі отримують можливість збагатити свої предметні знання, подолати міжкультурні розбіжності та отримати розуміння рішення проблем освіти.

Ключові слова: дистанційне навчання, режим реального часу, віртуальне навчальне середовище, модератор, стипендія, дискусійні форуми, однодумці, зворотний зв'язок, вебінари.

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток комп'ютерних технологій спричинив зміни в усіх сферах людського життя. В освіті це призвело до створення особливого середовища, побудованого на використанні модульних програм навчання та інтерактивних технологій. Програми професійного розвитку з використанням дистанційного навчання відкривають небачені раніше можливості для сучасних педагогів, саме тому вивчення особливостей дистанційного навчання має велике теоретичне та практичне значення для системи освіти України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз літературних джерел свідчить про те, проблемам розвитку дистанційного навчання присвячені праці багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених: С. Асето, М.І. Жалдак, Дж. Левін, С. Г. Литвинова, К. Сван проводили дослідження щодо ефективності діяльності віртуальних навчальних спільнот; Л. А. Гончаренко, Н. Девіс, Е. Тейлор займались питаннями формування полікультурної компетенції; Д. Гаррісон, Б. Хан, М. Торп, Д. Шейк досліджували особливості дистанційної освіти та використання ефективних стратегій; Д. Кіган, Р. Мейсон, І. Тавгень займались розробкою типології програм дистанційного навчання, та ін. В той же час

проблемі вивчення особливостей програм дистанційного навчання для професійного розвитку педагогів не приділялось достатньої уваги.

Мета цієї статті – проаналізувати особливості побудови та функціонування програм дистанційного навчання, визначити їхню роль у професійному розвитку сучасного педагога. Для досягнення цієї мети необхідно було розв'язати такі завдання: розкрити змістове наповнення програм, особливості їхньої структури, механізмів оцінювання, вимог до учасників навчання на прикладі програм професійного розвитку МООС (Massive Open Online Course), E-Teacher та Cambridge English Teacher, провести порівняльний аналіз. Незважаючи на те, що вищеназвані програми призначено головним чином для викладачів англійської мови, вони втілюють риси, властиві програмам дистанційного навчання інших напрямків та спеціалізації.

Визначення особливостей дистанційного навчання. Дистанційна освіта або електронне навчання визначається як набір освітніх послуг, що надаються за рахунок створення спеціального середовища, побудованого на модульних програмах навчання і нових інтерактивних технологіях та забезпечують обмін інформацією на відстані. Згідно з результатами досліджень Д. Бокка, А. Дреєра, Ф. Кумбса, Е. Лінтона, М. Торпа та інших вчених, дистанційна освіта відкриває можливості не тільки для проектування навчально-пізнавальної діяльності, але й сприяє всебічному розвитку особистості. Серед основних ознак визначено такі: економічна ефективність, гнучкість, інформаційно-технологічна насиченість, соціальна рівність, доступність, якість, а також оновлені ролі вчителів та студентів [1, с. 324]. Дійсно, дистанційне навчання охоплює учасників кількістю набагато більшою порівняно з традиційним. Разом з цим зменшується використання ресурсів, часу та фінансів. Існує можливість вибрати власну освітню траєкторію і навчатись у зручний час незалежно від місцезнаходження. Різноманітність та якість навчальних матеріалів, використання новітніх інформаційних технологій для здійснення та контролю самостійної роботи дає максимальну можливість задовольнити потреби особистостей різних навчальних стилів згідно з теорією множинного інтелекту. Навчання, що є безкоштовним або недорогим, знімає соціальне напруження, створює рівні умови для всіх бажаючих навчатись незалежно від соціального становища. Якість дистанційного навчання забезпечується освітніми провайдерами – світовими лідерами, що використовують автентичні матеріали, ретельно підібрані професійними педагогами. Змінюються ролі всіх учасників навчання, зміщуючи акцент з викладача на того, хто навчається.

Програми дистанційного навчання МООС. Безкоштовні програми дистанційного навчання МООС (Massive Open Online Course) від таких університетів, як MITx, HarvardX, BerkeleyX і UTX EDX, охоплюють сфери інформаційних технологій, охорони здоров'я, штучного інтелекту, біології, бізнесу, гуманітарних наук, права, літератури, та інші. Метою цих програм є зробити доступними надбання вищої освіти для всіх бажаючих, незалежно від вікових або інших особливостей.

Так, викладачам англійської мови, а також і студентам, пропонується курс академічного письма College Writing 2X, що триває 15 тижнів. Курс,

розроблений викладачами Каліфорнійського університету Берклі, призначений для тих, хто вивчає англійську мову як другу іноземну. Він складається з трьох частин, причому опрацювання однієї не пов'язане з іншими, тобто, якщо з певних причин учасник навчання не зміг успішно завершити першу частину, можливо перейти до іншої.

Перша частина охоплює питання граматики, структурної організації письмового повідомлення, опанування базових стратегій редагування та виправлення помилок, а також досягнення логіки викладу та зв'язності. Під час роботи з другою частиною курсу основна увага приділяється лексиці та вибору слів та словосполучень, особливостям різних жанрів та стилів, аналізу типових помилок, різним видам навчання письму, опануванню більш складних стратегій редагування та виправлення помилок. Третя частина курсу присвячена особливостям академічного письма у різних сферах, таких як художня література, природничі науки та технології, суспільні науки, написання резюме та мотиваційних листів. Під час навчання учасники виконують тести на перевірку розуміння вивченого матеріалу, а по завершенню пишуть есе.

Матеріали курсу представлені у вигляді статей, книжок, відео, а також завдань для самостійного опрацювання. Пропонуються також додаткові матеріали для перегляду та читання, письмові завдання, дискусії в режимі он-лайн та взаємоперевірка письмових робіт. Для успішного завершення курсу необхідно набрати 50% від загальної кількості балів, займаючись приблизно 4-5 годин на тиждень. Завдання для самостійного опрацювання складають 60%, написання есе – 40% від загальної кількості балів. Важливо, що завдання зараховується, якщо воно виконане до певного терміну. Сертифікати для тих, хто успішно завершив навчання, отримуються в режимі он-лайн. Крім того, ті, хто бере участь в аудиті програми, отримують почесний сертифікат (Honor Code Certificate) як визнання їхніх досягнень.

Крім завершення самого курсу академічного письма, викладачі можуть стати модераторами форуму, отримавши таким чином цінний досвід. Дискусійні форуми необхідні для досягнення успіху МООС, тому що вони створюють віртуальне освітнє середовище, є шляхом зворотнього зв'язку та джерелом ідей для подальшого вдосконалення курсу. Метою модераторів є підтримання такої культури ведення дискусії, що сприяє створенню доброзичливої атмосфери та рішенню можливих проблем. Модератори форуму реагують на питання, відповідаючи на них або спрямовуючи до тих ресурсів, де можна знайти відповіді. Вони також слідкують за тим, щоб всі повідомлення та запитання відповідали етичним нормам та очікуванням програми, діляться досвідом з іншими, а також виокремлюють тих учасників форуму, хто зробив особливо корисний внесок у розвиток дискусій. Звичайно, модератори вирішують проблеми, пов'язані з редагуванням текстів, повідомленнями, що не мають відношення до теми дискусії, технічними недоліками та помилками, а також цікавими пропозиціями.

Каліфорнійський університет в Берклі працює у тісній співпраці з Державним департаментом США, що ставить за мету охоплення ширшого кола учасників дистанційного навчання. За сприянням американських посольств досвідчені методисти проводять семінари щодо ключових особливостей курсу,

щоб популяризувати дистанційне навчання у всьому світі. Ті викладачі, хто не має навичок в області ІТ або не впевнені, що зможуть опанувати дистанційний курс, особливо потребують такої підтримки [4].

Отже, програми дистанційного навчання MOOC є безкоштовними, відкритими для всіх бажаючих, вони охоплюють різні сфери – від природознавчих наук до навчання письма. Крім безпосередньої участі, викладачі можуть стати модераторами форуму та збагатити свій досвід. Для отримання сертифікату достатньо виконати половину від загальної кількості завдань та написати есе. З метою популяризації курсів за сприянням американських посольств проводяться семінари в різних країнах світу.

Програма дистанційного навчання E-Teacher. На відміну від програм MOOC, що є безкоштовними та доступними для всіх, програма дистанційного навчання E-Teacher Scholarship Program для тих, хто отримав стипендію від Держдепартаменту США. Пропонується сім інноваційних он-лайн курсів університету Меріленд округу Балтимор і університету Орегон, тривалість одного курсу 10 тижнів. Крім отримання предметних знань та опанування умінь, учасники навчаються новітнім методам викладання англійської мови як другої іноземної та отримують допомогу американських експертів в інноваційному освітньому середовищі. Успішне завершення курсу підтверджується сертифікатами провідних американських університетів.

Зазначимо, що для отримання стипендії Держдепартаменту США необхідно мати високу мотивацію, прагнення продовжувати професійний розвиток та ділитися своїм досвідом. Програма призначена для викладачів англійської мови, педагогів для дорослих або працівників міністерств та відомств, що повинні працювати або планувати працювати у сфері, пов'язаній з тематикою курсів. Умовою участі в програмі є високий рівень читання і письма англійською мовою, що необхідно для академічного навчання в американському університеті, готовність присвятити в середньому 8-10 годин роботи з курсом на тиждень, володіння професійною комп'ютерною термінологією. Надійний доступ до Інтернету, вміння працювати у програмі Windows, з Інтернетом та веб-браузерами необхідні для того, щоб виконати завдання он-лайн в режимі реального часу і представити письмові завдання своєчасно. Згідно з критеріями відбору програм E-Teacher Scholarship Program, стипендія призначається комісією посольства США.

Програма E-Teacher складається з семи різних курсів: "Критичне мислення у навчанні англійської мови як іноземної", "Отримання умінь викладання в інтерактивному середовищі", "Інноваційний досвід викладання англійської мови професійного спрямування (ESP)", "Викладання англійської молодшим школярам", "Оцінювання у навчанні англійської як іноземної мови", "Методичний курс I: Огляд передового досвіду в TESOL", "Методичний курс II: Досягнення EFL грамотності в рамках проекту-орієнтованого навчання". Після підтвердження учасники проходять он-лайн реєстрацію, отримують докладний опис курсу та доступ до навчальних програм, завдань, текстів, лекцій в режимі реального часу, інформації про додаткові ресурси Держдепартаменту США. Ведучим у навчанні є особистісно-орієнтований підхід. Учасники дистанційного навчання спілкуються з інструкторами та

іншими експертами синхронно та асинхронно в основному через дискусійну платформу курсу, а в деяких випадках, коли відбувається робота у невеликих групах, використовуються особисті електронні поштові скриньки. Існує також можливість звернутися безпосередньо до інших членів команди підтримки, якщо виникає необхідність.

Таким чином, створюється справжня атмосфера співробітництва, коли для виконання певних завдань формуються невеликі групи однодумців (study buddies), які обмінюються ідеями про конкретні навчальні ситуації або проводять мозковий штурм. Це дає можливість налагодити професійні контакти з колегами з різних країн, а також започаткувати цікаві проекти чи програми обміну між студентами та викладачами навчальних закладів різних країн.

Варто відзначити, що згідно з вимогами курсу, не кожне повідомлення, розміщене на дискусійній платформі, отримує максимальну кількість балів за тиждень. Зараховується тільки таке, що передає унікальний досвід учасника програми, містить рефлексивні роздуми, осмислення матеріалу курсу, підсумовує повідомлення інших. Крім того, рекомендується розміщувати додаткові матеріали за темою обговорення. Такі вимоги спонукають до творчого осмислення вивченого, бажання ділитися досвідом та напрацюваннями, активної участі в обговоренні проблемних питань.

Важливу роль в електронному навчанні відіграє оперативний зворотний зв'язок, інформує та мотивує учасників навчання. На сторінці оголошень розміщується інформація щодо змін у розкладі, поради щодо рішення технічних проблем, інша нагальна інформація. Завдання вважається зарахованим, якщо виконано правильно 70%. Кожен отримує доступ до своєї персональної сторінки, де розміщені результати навчання, що дає можливість відстежувати свій прогрес, аналізуючи причини успіхів або невдач. Тільки ті учасники, які виконали більше, ніж 70% самостійних завдань, а також два проекти (колективний та індивідуальний), отримують сертифікат американського університету про успішне завершення дистанційного курсу E-Teacher [3].

Отже, програма E-Teacher Scholarship вузькоспеціалізована, доступ до неї обмежений, є можливість вибору одного з семи курсів тривалістю 10 тижнів. Учасники навчання знаходять однодумців та працюють в групах, що сприяє налагодженню професійних контактів з колегами з різних країн. Для успішного завершення програми необхідно виконати 70% обсягу завдань та два проекти.

Програми дистанційного навчання Cambridge English Teacher. На відміну від безкоштовних та доступних для всіх програм MOOC, та E-Teacher Scholarship Program, що фінансується Держдепартаментом США, програми дистанційного навчання Cambridge English Teacher платні. Для того, щоб отримати можливість займатися на одному з курсів (а вибір широкий – 23 курси, серед них: використання технологій у навчанні, підготовка до міжнародних екзаменів PET, KET, FCE, CAE, навчання читанню, говорінню та письму, планування навчання та стратегії управління класом, використання комунікативного підходу та ін.), необхідно заплатити внесок та стати індивідуальним членом професійної спільноти Cambridge English. Можливо також зареєструвати цілий колектив викладачів певного освітнього закладу та

отримати колективне членство спільноти Cambridge English, що об'єднує професіоналів зі 100 країн світу.

Після вибору потрібного курсу, що звичайно складається з 10 модулів, починається навчання. На персональній сторінці можна знайти стислий опис курсу, побачити дані про свій прогрес в відсотковому відношенні та порівняти з відповідними показниками інших. Ця сторінка також містить вимоги програми, мету та цілі курсу, корисні поради, ефективні методи засвоєння інформації. Навчання відбувається самостійно в режимі он-лайн, передбачається також участь в дискусіях та виконання інтерактивних завдань. Звичайно, тести та інші завдання на перевірку розуміння сприяють засвоєнню вивченого матеріалу, причому завжди є можливість виправити помилки, повторити матеріал та отримати кращий результат. Наприкінці пропонується пройти опитування та висловити свої побажання, які враховуються при подальшому вдосконаленні курсу.

Кожен модуль складається з 7-8 частин. Звичайно це вступ на початку певної теми, перегляд відео та відповіді на питання для перевірки розуміння, також рефлексивні роздуми щодо свого педагогічного досвіду, висловлення згоди або незгоди відносно певної проблеми. В основній частині модуля дається теоретичний матеріал невеликого обсягу, відбувається прослуховування аудіо-запису, перегляд відео або мультимедійної презентації та виконання завдань на перевірку розуміння: знаходження відповідності, заповнення пропусків у тексті, визначення правильної або неправильної відповіді, категоризація інформації, тести множинного вибору, відповіді на запитання, тощо. Один з розділів модуля «Від теорії до практики» містить завдання, які необхідно виконати з учнями чи студентами у певному навчальному середовищі, та звітувати щодо результатів, отримавши поради експертів. Таким чином, до дистанційного навчання опосередковано залучаються і студенти, що беруть участь у виконанні завдань Cambridge English. Можливо використовувати підказки під час роботи з матеріалами курсу, а також порівняти свій варіант рішення проблеми з думкою експерта. В кінці кожного модуля необхідно пройти опитування та критично оцінити отриманий досвід, а також розмістити цей матеріал на сторінці дискусій.

Крім самого дистанційного курсу, члени спільноти Cambridge English отримують доступ до консультацій експертів, з якими можна спілкуватись в режимі он-лайн, вебінарів, які можна дивитись в реальному часі; а також до бібліотеки – публікацій, відео та навчальних матеріалів для використання при викладанні англійської мови. Крім того, можливо брати участь у дискусіях, що об'єднують викладачів англійської мови з різних країн світу, навіть знайти нове місце роботи, завітавши до відповідного розділу «Кар'єра», вибрати потрібну вакансію та отримати консультацію експерта щодо працевлаштування [2].

Узагальнюючи, можна сказати: програми дистанційного навчання Cambridge English Teacher, що є платними та призначені для викладачів англійської мови, пропонують 23 курси на вибір, тривалість навчання складає один рік. Для успішного завершення навчання передбачається засвоєння теоретичного матеріалу, перегляд відео, проходження тестів, а також виконання практичних завдань, проведення опитувань та написання рефлексивних

роздумів. Додатковими перевагами є можливість отримати консультацію експерта щодо працевлаштування та знайти кращу роботу.

Висновки. Таким чином, нами досліджено особливості дистанційного навчання на прикладі програм професійного розвитку MOOC, E-Teacher та Cambridge English Teacher. Підсумовуючи особливості різних програм, можливо стверджувати, що між ними існують істотні відмінності. Так, програми дистанційного навчання MOOC є безкоштовними, відкритими для всіх бажаючих, вони охоплюють різні сфери (програма MOOC College Writing 2X розвиває навички та вміння письма), стипендіальна програма E-Teacher в основному спрямована на методологічні аспекти викладання англійської мови, в той час, як програма Cambridge English Teacher є платною та охоплює різні аспекти викладання англійської мови від навчання окремих умінь до складання міжнародних іспитів. Зауважимо, що існують і спільні ознаки, такі як можливість учасника навчання контролювати свій прогрес, брати участь в дискусіях, займатись за гнучким розкладом, але дотримуватись вимог програми щодо часових рамок, отримати консультації досвідчених спеціалістів, працювати в групі, брати участь в оцінюванні робіт інших, отримати сертифікат, тощо. Спільними є і труднощі: участь у дистанційному навчанні пов'язана з подоланням технічних проблем, психологічних, міжнаціональних та інших бар'єрів. Незважаючи на відмінності, головною метою програм дистанційного навчання є вдосконалення професійних якостей викладачів та шляхом створення віртуальних спільнот входження до єдиного освітнього середовища. Програми дистанційного навчання дають можливість викладачам збагатити свої предметні знання, подолати міжкультурні розбіжності та отримати розуміння рішення проблем освіти. Перспективи подальших досліджень вбачаємо в охопленні ширшого кола програм дистанційного навчання, що педагоги різних дисциплін можуть використовувати з метою вдосконалення свого професійного розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бідюк Н.М. Професійне навчання безробітних у США: теорія і практика: [монографія] / Н.М. Бідюк. – Хмельницький: ХмЦНТЕІ, 2009. – 542с.
2. Cambridge English Teacher [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://www.cambridgeenglishteacher.org>
3. E-Teacher Scholarship Program [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://umbc.uoregon.edu/eteacher/>
4. Principles of Written English [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://www.edx.org/course/uc-berkeleyx/>

REFERENCES

1. Bidyuk, N.M. (2009). Vocational training for the unemployed in the United States: Theory and Practice [monograph]. Khmelnytsky: KhmTsNTEI [in Ukrainian].
2. Cambridge English Teacher [Electronic Resource]. Mode of access: <http://www.cambridgeenglishteacher.org>

3. E-Teacher Scholarship Program [Electronic Resource]. Mode of access: <http://umbc.uoregon.edu/eteacher/>
4. Principles of Written English [Electronic Resource]. Mode of access: <http://www.edx.org/course/uc-berkeleyx/>

О. Ю. Чугай. Дистанционное обучение в профессиональном развитии современного педагога.

В статье рассматриваются особенности дистанционного обучения, его преимущества и недостатки на примере программ профессионального развития MOOC (Massive Open Online Course), E-Teacher и Cambridge English Teacher. Программы дистанционного обучения MOOC являются бесплатными, они охватывают различные сферы - от естественных наук до обучения письма. В отличие от MOOC, программа E-Teacher Scholarship узкоспециализированная, доступ к ней ограничен, можно выбирать один из семи курсов, который длится 10 недель. Участники обучения находят единомышленников и работают в группах, что дает возможность наладить международные профессиональные связи. Программы дистанционного обучения Cambridge English Teacher предлагают 23 курса. Для успешного завершения обучения предполагается усвоение теоретического материала, просмотр видео, выполнение заданий на проверку понимания, проведение опросов и написание рефлексивных размышлений. Таким образом, преподаватели получают возможность обогатить свои предметные знания, преодолеть межкультурные различия и получить понимание решения проблем образования.

Ключевые слова: дистанционное обучение, режим реального времени, виртуальная учебная среда, модератор, стипендия, дискуссионные форумы, единомышленники, обратная связь, вебинары.

O. Yu. Chugai. Distance learning in the modern teacher professional development.

The article deals with the peculiarities of distance education, its advantages and disadvantages describing programs of professional development MOOC (Massive Open Online Course), E-Teacher and Cambridge English Teacher. MOOC distance learning programs are free and open, they cover different areas - from science to teaching writing. In addition to participation in distance learning, teachers can become moderators and gain valuable experience. To obtain a certificate a participant should complete half of tasks and write an essay. In order to promote the programs, seminars supported by US embassies are held around the world. Unlike MOOC, program E-Teacher Scholarship is highly specialized, participants (winners of scholarships) can choose one of seven courses lasting 10 weeks. Participants are encouraged to find study buddies and work in groups, which makes it possible to establish professional contacts with colleagues from different countries. One must perform 70% of tasks and complete two projects for successful completion of the program. Distance Learning Program Cambridge English Teachers, which is designed for English teachers and is not free, offers 23 courses to complete during one year. Participants are expected to study theory, watch videos, complete checking comprehension activities, tests and assignments that need to be done with students, conduct surveys and write reflective notes. Despite the fact that the above programs are designed primarily for teachers of English, they embody the features characteristic of distance learning programs in other areas of specialization. Participation in distance learning enables teachers to enrich their subject knowledge, overcome cross-cultural differences and gain an understanding of problem solving in education.

Keywords: distance learning, real-time, virtual learning environment, moderator, scholarship, discussion forums, study buddies, feedback, webinars.